

TÜRKİYE-KATAR İŞ BİRLİĞİNDE ENERJİ BOYUTU

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCI

Başkan Yardımcısı ORSAM

“

Türkiye'nin Körfez bölgesindeki en önemli müttefiklerinden olan Katar'la ilişkileri çok boyutlu ivme çerçevesinde gerçekleşmektedir. İki ülke arasındaki ilişkilerin giderek daha fazla iş birliğine dönüşme potansiyeli olan alanlardan birisiyse enerjidir.

”

Türkiye'nin Körfez ülkeleriyle ilişkilerindeki dönüşüm AK Parti'nin iktidara geldiği 2002 yılıyla birlikte başladı. Süreç içerisinde önce ticari ilişkilerin kapsamı genişletilirken, kademeli olarak bu ülkelerle olan ticaret hacimleri arttı. Özellikle 2010 dönemi sonrasında ticaret hacimlerinde önemli boyutlara ulaşıldı. 2002-2010 dönemi arasında Türkiye, 1.6 trilyon dolarlık bir ekonomik büyüklüğü ve 57 mil-

yon kişiyi barındıran Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ile de kurumsal ilişkilerini ciddi oranda ilerleten en önemli bölge ülkelerinden birisi olmuştur. Buna paralel olarak aynı dönemlerde Körfez ülkeleriyle siyasi ilişkiler de güçlenmeye başlarken, yeni alanlarda ortaklıklar da hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu anlamda savunma sanayi iş birlikleri dikkat çekerken, son dönemde özellikle enerji alanında yeni ortaklıklar daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır.

TÜRKİYE'NİN ENERJİ TEDARİKİ VE KATAR

Türkiye'nin Körfez bölgesindeki en önemli müttefiklerinden olan Katar'la ilişkileri çok boyutlu ivme çerçevesinde gerçekleşmektedir. İki ülke önce ticari ilişkilerini geliştirmiş, daha sonra siyasi ortaklıklarını artırarak ilişkilerde stratejik iş birliği formülünü

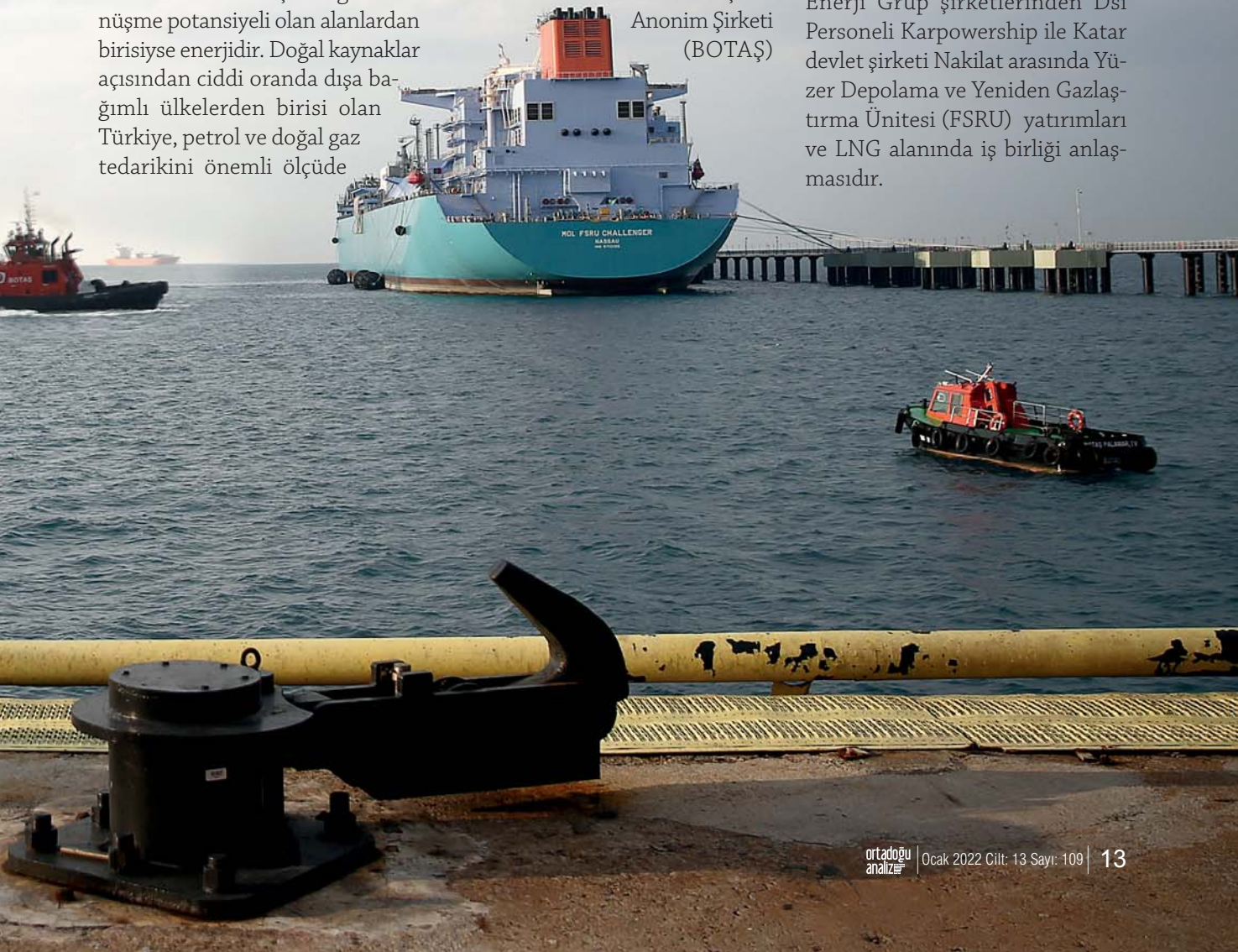
benimsemiştir. 2014 yılından itibaren iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler de Yüksek Stratejik Komite seviyesinde gerçekleştirilmektedir. 2010 sonrası dönemde savunma alanında Türkiye'nin önemli ortaklarından birisi hâline gelen Katar, 2014-2015 döneminde de Türkiye'nin askerî üssünü barındırmayı kabul etmiştir. Ardından Türkiye'nin Tarık bin Ziyad ve Halid bin Velid kışlaları da Doha'da açılmıştır. Bu anlamda Türkiye'nin Körfez'deki askerî varlığı, Katar'ın abluka dönemindeki önemli bölgesel ortaklığının en önemli göstergelerinden biri haline dönüşmüştür.

İki ülke arasındaki ilişkilerin giderek daha fazla iş birliğine dönüşme potansiyeli olan alanlardan birisiyse enerjidir. Doğal kaynaklar açısından ciddi oranda dışa bağımlı ülkelerden birisi olan Türkiye, petrol ve doğal gaz tedarikini önemli ölçüde

ithalat ile karşılamaktadır. Bu çerçevede Türkiye, her ne kadar son dönemde farklı portföyler oluştursa da genel anlamda, İran, Rusya, Katar, Nijerya ve Cezayir gibi ülkelerden doğal gaz tedarik etmektedir. Buna karşın Katar ise zengin doğal gaz kaynakları ile, ABD, Rusya ve Avustralya ile birlikte dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihracatçılarından birisi olarak dünya enerji piyasalarına yön vermektedir.

Bu minvalde Türkiye ile Katar arasında enerji alanındaki iş birlikleri resmî düzeyde imzalanan anlaşmalarla kayıt altına alınarak hayata geçirilmektedir. Bu çerçevede ilk adım 2015 yılında Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ)

ile Katar Gaz Şirketi (Qatargas) arasında imzalanan anlaşma ile atılmıştır. Katar-Türkiye arasındaki LNG ticaretine zemin oluşturan bu anlaşmadan sonra 2017 yılında BOTAŞ, Qatargas ile üç yıllık LNG ithalatı anlaşması imzalamıştır. İzleyen süreçte iş birlikleri yatırımlara da dönüşürken, 2018 yılında Katar ile Türkiye arasında doğal gaz ve petrokimya tesisi yatırımı için anlaşması yapılmıştır. Türkiye'den Metcap Enerji Yatırımları şirketi ile Katar'dan Fusion Dynamics'in ortaklaşa yapacağı yatırımla 5,2 milyar dolar tutarında doğal gaz ve petrokimya tesisi kurması kararlaştırılmıştır. Bu anlamda bir diğer anlaşma ise 2021 yılında Türk enerji şirketi Karadeniz Enerji Grup şirketlerinden Dsi Personeli Karpowership ile Katar devlet şirketi Nakilat arasında Yüzer Depolama ve Yeniden Gazlaştırma Ünitesi (FSRU) yatırımları ve LNG alanında iş birliği anlaşmasıdır.

Anlaşma kapsamında, Karpowership ve Nakilat'ın yeni bir ortak girişim şirketi kurarak 2023'e kadar ilk FSRU'yu devreye alması hedeflenmektedir.

Söz konusu anlaşmalar iki ülke arasındaki enerji ticaretinde de kendisini göstermektedir. Bu durumun en açık gözlemlendiği alan doğal gaz ve LNG'dir. Türkiye'nin uzun yıllar doğal gaz ithalatında boru hattı yolu ile en önemli tedarikçileri arasında İran ve Rusya'nın başı çektiği görülmektedir. İran'a uygulanan yaptırımların alımları kısıtlaması ve Rusya'nın Türkiye'ye sunduğu uzun dönemli kontratlarında doğal gaz fiyatının yüksek maliyetli olması Türkiye'nin alternatif kaynaklara yönelmesini sağlamıştır.

Ankara ile Doha arasında son yıllarda gerçekleştirilen anlaşmalar ve spot doğal gaz tedarikleri Katar'ın LNG sevkiyatında Türkiye için ciddi bir alternatif hâline gelmesini sağlamıştır.

LNG PİYASASI VE TÜRKİYE'NİN LNG İTHALATI

Bu durum özellikle 2019 yılından itibaren değişmeye başlamıştır. Türkiye, doğal gaz ithalatında LNG formülünü giderek daha fazla gündeme alması ve bu bağlamda kaynak ülkeler açısından da çeşitlendirmeye gitmesi, Ankara'nın hem Rusya hem de İran'a olan bağımlılığını azalttı. Nitekim Türkiye'nin LNG ithalatını artırmasına paralel olarak Türkiye'ye giren tüm doğal

gazda Rusya'nın payı 2018'de %47'ye 2019'da da %33'e geriledi. Öte yandan LNG kaynaklarının çeşitlendirilmesi de İran'a yönelik bağımlılığı azalttı. 2020 yılında Türkiye-İran doğal gaz hatlarına yönelik saldırı sonrasında tamirat sürecinin beklenenden uzun sürmesi İran'dan Türkiye'ye 2019 yılında 7,7 milyar metreküp olan doğal gaz ihracatının %31 civarında gerileyerek 2020 yılında 5,3 milyar

metreküpe düşmesine neden olmuştur. Bu gerilemeye rağmen Türkiye'nin 2020 yılındaki doğal gaz ithalatı %6 artarken bu artışın önemli bir kısmı diğer ülkelerden yapılan tedarikin yükseltilmesiyle gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin doğal gaz ithalatında Azerbaycan'dan %20 ve Rusya'dan %6 oranında artış yaşanmıştır. Öte yandan 2020 yılında LNG alımlarında en büyük artış gösteren ül-

kelerden biri de Katar'dır. Bu dönemde Türkiye'nin Katar'dan LNG ithalatı %32 artarak 3,2 milyar metreküpe yükselmiştir. Katar'ın da LNG arzını ve üretim kapasitesini ileriki dönemlerde %40'dan fazla artırma planlarının olduğu düşünüldüğünde, Türkiye ve Katar açısından önemli bir iş birliği fırsatı ortaya çıkmaktadır. 2020 yılının Eylül ayında Türkiye ile Katar arasındaki LNG satın alım sözleşme-

sinin sona ermesinden sonra Katar, Türkiye pazarına Spot LNG piyasası üzerinden sevkiyat gerçekleştirmiştir. Ancak 2021 yılında Spot LNG sevkiyatlarında Türkiye pazarındaki rakibi konumunda olan ABD, Cezayir ve Nijerya'nın sağladığı LNG seviyelerine kıyasla düşük miktarda sevkiyat gerçekleştirmiştir. 2012-2021 yılları arasında Katar, Türkiye'ye yıllık ortalama 2,5 milyon m3 LNG sev-

kiyatı gerçekleştirmiştir. Katar Türkiye'ye LNG sevkiyatı gerçekleştirdiği zaman aralığında Türkiye'nin toplam LNG ihtiyacının %15,32'sini karşılamıştır. 2018-2020 yılları arasında ise Katar'ın Türkiye pazarında sağladığı yüzdesel pay dağılımı ortalama %2,9'dur. Ankara ile Doha arasında son yıllarda gerçekleştirilen anlaşmalar ve spot doğal gaz tedarikleri Katar'ın LNG sevkiyatında Türkiye için ciddi bir alternatif haline gelmesini sağlamıştır. Bu artış iki ülke arasında bu bağlamda artan iş birliklerine örnek olarak görülebilir.

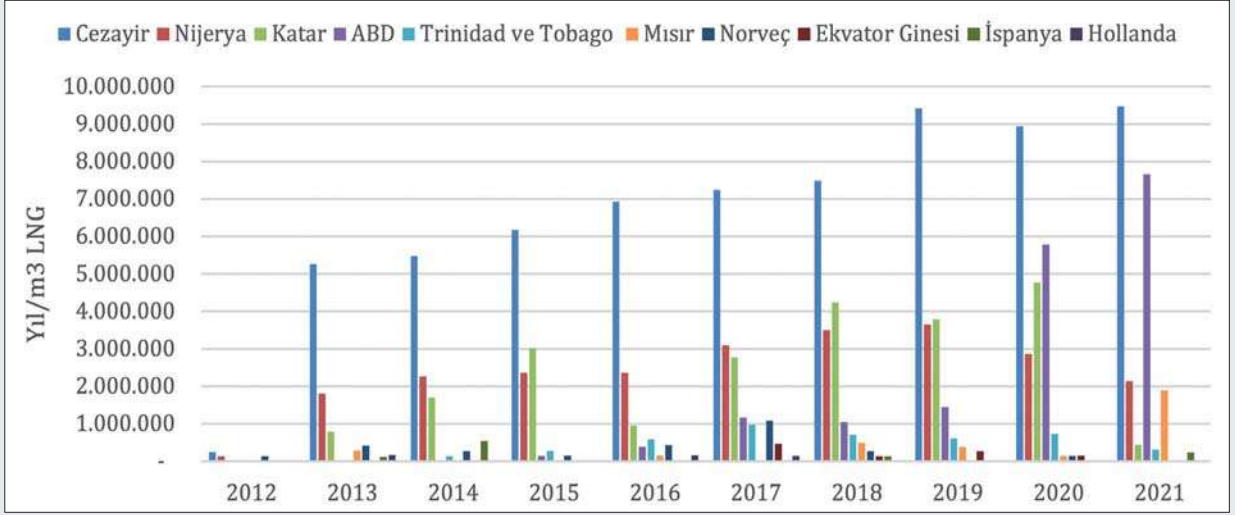
İki ülke arasındaki LNG ticaretinin yanında yenilenebilir enerji, güneş enerjisi ve Türkiye'nin yeni keşfettiği hidrokarbon rezervleri konusunda iş birliklerinin gündeme gelmesi de olasıdır.

Son dönemlerde ise iki ülke arasındaki LNG ticaretinin yanında yenilenebilir enerji, güneş enerjisi ve Türkiye'nin yeni keşfettiği hidrokarbon rezervleri konusunda iş birliklerinin gündeme gelmesi de olasıdır. Türkiye'nin Karadeniz sahalarındaki doğal gaz keşif çalışmalarının farklı aşamalarında Katar merkezli enerji şirketleri ile ortaklık veya iş birliği de gündeme gelebilecektir. Benzer durum Doğu Akdeniz'deki enerji ile alakalı faaliyetler bağlamında da düşünülebilir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de artan etkinliği ve enerji kaynakları konusunda girişimlerde bulunması, bu anlamda tecrübeye sahip Katar

Türkiye'nin 2012-2021 Yılları Arasında LNG İthalatı Gerçekleştirdiği Ülkeler (Yıl/m3 LNG)*

* İlk 10 ülke

Kaynak: Eikon Refinitiv

gibi müttefik ülkelerle iş birliği imkânlarını değerli hâle getirmektedir. Bu bağlamda iki ülke arasında hem yatırım alanında hem de enerji sektörleri arası bilgi aktarımı gibi çeşitli paylaşımların yapılması sağlanabilecektir. Türkiye Petrolleri

Anonim Ortaklığının (TPAO) Karadeniz ve Akdeniz'de yürüttüğü sondaj faaliyetlerinde doğal gaz alanında faaliyetlerin sıklaştırılması ve kolaylaştırılması bakımından Katar merkezli şirketlerle de çalışılması söz konusu olabilir.

Katar ve İran tarafından paylaşılan Kuzey Sahası (North Field) doğal gaz sahasındaki projelerde yer alan LNG tesislerinin inşası, sondaj ve boru döşenmesi gibi çeşitli yelpazelerde yer alan inşaat işlerinin Türk şirketleri tarafından gerçek-

Türkiye'nin 2012-2021 Yılları Arasında LNG İthalatı Gerçekleştirdiği Ülkelerin Paylarının Yüzdesele Dağılımı*

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Genel Toplam
Cezayir	%0,16	%3,59	%3,73	%4,21	%4,72	%4,94	%5,10	%6,42	%6,10	%6,46	%45,45
Nijerya	%0,09	%1,24	%1,55	%1,61	%1,61	%2,11	%2,39	%2,49	%1,95	%1,46	%16,49
Katar	%0,00	%0,54	%1,16	%2,05	%0,65	%1,89	%2,89	%2,58	%3,25	%0,30	%15,32
ABD	%0,00	%0,00	%0,00	%0,10	%0,27	%0,80	%0,71	%0,99	%3,94	%5,22	%12,03
Trinidad ve Tobago	%0,00	%0,00	%0,09	%0,19	%0,40	%0,66	%0,48	%0,42	%0,50	%0,22	%2,95
Mısır	%0,00	%0,19	%0,00	%0,00	%0,11	%0,00	%0,34	%0,26	%0,10	%1,29	%2,28
Norveç	%0,09	%0,28	%0,19	%0,11	%0,29	%0,74	%0,18	%0,00	%0,10	%0,00	%1,98
Ekvator Ginesi	%0,00	%0,00	%0,00	%0,00	%0,00	%0,32	%0,09	%0,18	%0,10	%0,00	%0,70
İspanya	%0,00	%0,08	%0,37	%0,00	%0,00	%0,00	%0,09	%0,00	%0,00	%0,16	%0,70
Hollanda	%0,00	%0,12	%0,00	%0,00	%0,11	%0,10	%0,00	%0,00	%0,00	%0,00	%0,33

* İlk 10 ülke

Kaynak: Eikon Refinitiv.

leştirilmesinin Türkiye ve Katar'a karşılıklı fayda sağlayabileceği ifade edilebilir. Türkiye merkezli şirketlerin, enerji altyapı işlerinde yeterli tecrübeye sahip olduğu gerçeği, bu firmaların söz konusu bölgedeki enerji altyapı projelerinde yer alabilmesi ihtimalini de kuvvetli hâle getirmektedir. Bununla birlikte iki ülke arasında var olan enerji iş birliği, LNG ticareti ve diğer alanlardaki ortaklıkların, petrokimya tesisi, rafineri, LNG terminali/limanı inşa edilmesi gibi çeşitli enerji altyapı sistemlerinde tec-

rübeli Türk şirketlerinin yer almasıyla da gelişip çeşitlenebilecektir. Bu anlamda Türkiye ve Katar'ın son dönemdeki ortaklıklarının önemli bir boyutunun da ileride enerji faaliyetleri üzerine kurulacağı belirtilmelidir. Hâlihazırda Türkiye'nin enerji ihtiyacı, Katar'ın küresel ve bölgesel enerji tedarikindeki etkin rolü ve Türkiye'nin yerel, ulusal ve bölgesel enerji piyasasındaki tecrübesi ile birlikte düşünüldüğünde iki ülke arasındaki enerji ortaklığının güç-

lenerek devam etmesi beklenebilir. Bütün bunların ötesinde enerjinin yanında Türkiye ve Katar arasındaki askerî ortaklık da dikkate alındığında iki ülke ilişkilerinin bir model ortaklık hâline geldiği de belirtilmelidir. Bu aşamada siyasi ve askerî iş birliği, bölgesel meselelerde ortak görüşler ve son dönemlerde artan enerji iş birliğinin önümüzdeki süreçte sanayi ve endüstri başta olmak üzere diğer stratejik sektörlerde iş birliğine evrileceği söylenebilir. ■